IMPORTANȚA CORPUSULUI ÎN RECONSTRUCȚIA PARADIGMEI TERMENULUI *SISTEM DE OPERARE*

ALEXANDRU DAN ANGHELINA
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Alexandru Rosetti" al Academiei Române

1. Utilizarea computerului, a smartphone-urilor şi a tabletelor de o gamă variată de vorbitori, în general nespecialişti, presupune asimilarea la nivelul discursului cu un grad mediu de specializare, şi chiar la nivelul limbii comune, a unor termeni strict ştiinţifici. Printre aceştia se numără şi SOFTWARE (cu varianta SOFT), SISTEM DE OPERARE şi anumite hiponime (termeni relativ recenți). Dacă SOFTWARE şi SISTEM DE OPERARE sunt termeni înregistrați în majoritatea dicționarelor specializate şi generale, termeni ca ANDROID, IOS sau WINDOWS PHONE, deşi frecvent utilizați în presa actuală, nu sunt (încă) înregistrați în dicționare, specializate sau nu.

Având în vedere cele de mai sus, articolul îşi propune prezentarea paradigmei termenului SISTEM DE OPERARE, corelând informațiile din dicționarele specializate cu cele prezente în presa actuală.

Metodologia constă în combinarea analizei paradigmatice, necesară pentru stabilirea nucleului dur al sensului specializat, cu analiza sintagmatică ce are în vedere utilizările reale, utilă în analiza modalităților de folosire a termenilor de diverşi emițători, metodologie utilizată de Bidu-Vrănceanu (2007, 2010, 2012) în analiza diverselor limbaje de specialitate. Aceste două metode de analiză a terminologiilor se corelează cu cele două perspective din cadrul terminologiei descriptiv lingvistice (Bidu-Vrănceanu 2012: 26−32): terminologia lexicală − utilă în identificarea sensului specializat al termenilor şi gruparea acestora în clase paradigmatice bine determinate − şi terminologia textuală − centrată pe analiza uzajelor contextuale. Analiza textelor şi a contextelor din presa actuală în care se actualizează termenii specifici domeniului IT poate duce la identificarea de noi termeni, absenți din dicționarele specializate ale domeniului. De asemenea, pe baza informațiilor din texte se pot (re)construi definiția şi paradigma anumitor termeni, printre care se află şi SISTEM DE OPERARE.

Corpusul este alcătuit din edițiile electronice ale mai multor cotidiene (zf.ro, libertatea.ro, gandul.info etc.), bloguri (forum.mobilissimo.ro) şi site-uri (gadgetrends.ro), reprezentând texte, în general nespecializate. Sursele au fost selectate astfel încât să existe o oarecare diversitate în ceea ce priveşte profilul acestora (zf. ro având profil economic, iar libertatea.ro fiind un tabloid, spre exemplu). În acest mod se poate observa uzajul real al anumitor termeni dincolo de granițele comunicării strict specializate. În condițiile în care tehnologia evoluează în ritm accelerat, iar noile produse din domeniu sunt din ce în ce mai accesibile publicului larg, în textele de largă circulație se pot identifica potențiali candidați la statutul de termen, ceea ce presupune şi includerea acestora, la un anumit moment, în dicționarele specializate. Având în vedere că distincția termen−cuvânt nu este clară, situația

BDD-V1159 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)

de comunicare joacă un rol important. O unitate lexicală nu are nici statut de cuvânt, nici de termen, ci îşi activează sau nu valorile specializate în funcţie de contextul în care se actualizează (Adelstein, Cabré 2002: 5). Astfel, cercetarea corpusurilor are un rol important în identificarea şi descrierea termenilor (Sager 1990: 154).

De asemenea, pentru a putea descrie sensurile anumitor termeni, pentru ca rezultatele analizei paradigmatice să fie cât mai pertinente, am utilizat o serie de dicţionare, din nou, cu grade diferite de specializare: Dicţionar explicativ pentru ştiinţele exacte. Tehnologia informaţiei (DEXSE) – dicţionarul specializat de referinţă, Dicţionar IT (DIT) – dicţionar specializat, Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române (DEXI), Dicţionarul explicativ al limbii române (DEX), Marele dicţionar de neologisme (MDN), Dicţionar ilustrat de cuvinte şi sensuri recente în limba română (DCSR) şi Dicţionar enciclopedic (DE).

2. SISTEM DE OPERARE este unul dintre termenii specifici terminologiei IT înregistrat în majoritatea dicţionarelor, indiferent de specializare (DEXSE, DIT, DCSR, DEXI, MDN şi DE). Singura lucrare lexicografică cercetată ce nu înregistrează termenul este DEX.

2.1. Dicţionarele specializate înregistrează termenul SISTEM DE OPERARE cu următoarele sensuri:

(1) ***sistem de operare*** */ operating system / systeme d'exploitation / Software care controlează execuţia programelor şi poate să execute funcţiuni ca: alocarea şi planificarea resurselor, controlul intrărilor, al ieşirilor şi gestiunea datelor. Notă: Deşi sistemele de operare sunt predominant realizate ca software, sunt posibile implementări parţiale sau totale ca hardware. Exemple: PC, MS-DOS, UNIX, Windows etc.* (DEXSE)

(2) ***Operating system*** *Sistem de operare − Programul principal instalat pe un calculator, care îi coordonează în întregime toate funcţiile şi resursele, asigurând şi utilizatorilor un control integral. Sistemul de operare (SO) gestionează toate celelalte programe stocate pe computer, precum şi dispozitivele sau perifericele conectate la acesta. Microsoft Windows, Macintosh System, MS-DOS, Linux, sau OS/2 sunt sisteme de operare ce pot fi instalate pe diverse tipuri de calculatoare* (DIT).

Astfel, DIT defineşte termenul SISTEM DE OPERARE ca PROGRAM (principal) cu sensul *instalat pe un calculator* [...], iar DEXSE defineşte termenul ca SOFTWARE cu sensul *care controlează execuţia programelor* [...]. În afară de diferenţa clară de selecţie a genului proxim, în DIT de poate observa o componentă semantică suplimentară [+CALCULATOR], absentă din DEXSE.

2.2. Dicţionarele generale, adresate unui public larg, definesc termenul SISTEM DE OPERARE în felul următor:

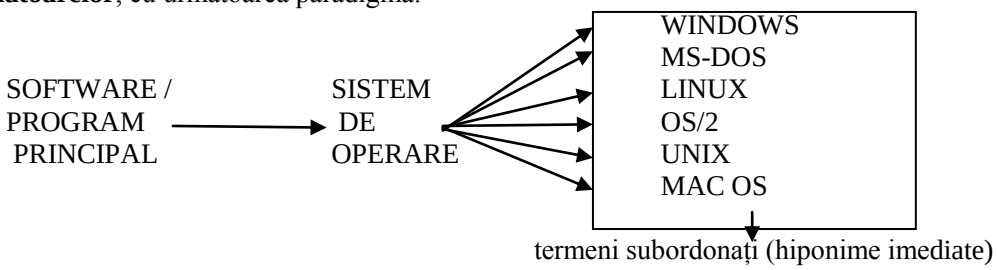
(3) *(inform.)* ***Sistem de o.*** *= program sau colecţie de programe care asigură funcţionarea de bază a calculatorului precum şi intermedierea dintre utilizator şi calculator. Iniţiază şi derulează legăturile logice dintre componentele fizice (hardware) şi informaţionale (software) a ceea ce, în limbaj curent, utilizatorii numesc calculator. Exemple de sisteme de* ***o.:*** *Microsoft Windows 2000, UNIX, Linux, MS-DOS, MAC OS.* (DE)

BDD-V1159 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)

(4) *(inform.)* ***sistem de operare*** *= colecție de programe care permit unui calculator facilități de programare.* (MDN)

(5) *(inform.) Nucleul de bază al unui calculator peste care sau în jurul căruia rulează celelalte aplicații sau programe software, asigurând calculatorului posibilități de programare* (DEXI).

Aceeaşi componentă semnatică prezentă în DIT, [+CALCULATOR], se regăseşte şi în definițiile din dicționarele accesibile / destinate publicului larg (DEXI, MDN, DE). Pe baza acestor definiții (din DE, MDN, DEXI şi DIT), SISTEM DE OPERARE poate fi definit ca tip de SOFTWARE / PROGRAM PRINCIPAL / NUCLEU DE BAZĂ etc. **specific calculatoarelor**, cu următoarea paradigmă:

3. În textele de largă circulație, SISTEM DE OPERARE este frecvent utilizat în contexte unde apar și alți termeni specifici domeniului IT, elemente subordonate semantic acestuia (hiponime), neînregistrate în lucrările lexicografice și terminografice studiate. Astfel, în presa ultimilor ani, se poate observa utilizarea frecventă a termenilor ANDROID, IOS și WINDOWS PHONE.

(6) *Noul sistem de operare iOS 7 arată cu totul diferit față de vechile versiuni, are un design nou, unde toate icoanele au un aspect diferit şi observăm o multitudine de elemente semitransparente.*(www.libertatea.ro, 11.11.2013)

(7) *Compania a anunțat astăzi un nou sistem de operare, OS X <<Mavericks>>, o nouă linie MacBook Air, un nou Mac Pro, serviciul de creare şi editare de documente online iWork for iCloud, noul sistem de operare mobil iOS 7 şi serviciul iTunes Radio.* (www.gandul.info, 10.06.2013)

(8) *Compania de căi ferate din Elveția (SBB) acuză Apple că a copiat imaginea ceasurilor din gările elveține în sistemul de operare iOS 6 folosit de iPhone şi iPad, potivit New York Times.* (www.gandul.info, 21.09.2012)

(9) *Serviciul de mesagerie video al aplicației Skype este disponibil, începând de ieri, pe desktop şi terminale mobile, fiind compatibil cu toate sistemele de operare, dar nu şi cu Windows Phone.* (www.libertatea.ro, 19.06.2013)

(10) *Nokia a prezentat miercuri primul său smartphone care utilizează sistemul de operare Windows Phone, după ce la începutul acestui an a decis să renunțe la propria sa platformă Symbian în favoarea sistemului de operare conceput de Microsoft, transmit AP şi Market Watch.* (www.capital.ro, 26.10.2011)

(11) *Faptul că Instagram va primi suport oficial pentru Windows Phone este un mare câştig pentru sistemul de operare, aplicația de fotografii fiind una dintre cele mai cerute de utilizatorii de telefoane cu Windows.* (www.zf.ro, 27.10.2013)

BDD-V1159 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)

(12) *Android 2.0 Eclair, mult aşteptatul update al sistemului de operare pentru telefoanele mobile create de Google îşi dezvăluie câteva dintre noile caracteristici ce vin să corecteze şi să imbunătăţească versiunea precedentă, 1.6.* (www.ziare.com, 28.09.2009)

(13) *Sud-coreenii de la Samsung au lansat în ţara noastră camera foto Galaxy care vine cu sistem de operare Android 4.1 Jelly Bean, conectivitate Wi-Fi şi comenzi vocale.* (www.capital.ro, 26.11.2012)

(14) *Aşa a ajuns Samsung să «jure» că aveţi nevoie de un frigider cu... Android.* (www.ziare.com, 11.11.2012)

(15) *Nexus 5, un Android la fel de puternic ca iPhone 5S?* (www.business24.ro, 28.09.2013)

(16) *Când cumpăraţi un telefon - un iPhone sau un Android, să spunem, plătiţi 200 de dolari.* (www.zf.ro, 07.04.2013)

(17) *Dar oamenii zic «un android», şi se refera la telefon.* (www.forum.mobilissimo.ro, 19.05.2013)

(18) *Salvamont şi Vodafone România au lansat o aplicaţie pentru utilizatorii de telefoane Android care îşi propune eficientizarea intervenţiilor salvatorilor montani.* (www.ziardecluj.ro, 24.01.2013)

(19) *Producătorii de calculatoare au început deja să testeze Android, software-ul făcut de Google şi care se folosea, până acum, pe telefoanele mobile, pentru netbookuri (laptopuri mai ieftine şi mai slabe), scrie The Wall Street Journal*. (www.ziare.com, 2.04.2009)

(20) *Facebook, YouTube, mail, chat, browsing. Cât de safe este softul tău Android?* (www.gadgetrends.ro, 24.10.2013).

ANDROID, IOS şi WINDOWS PHONE respectă, în opinia noastră, o serie de criterii (Cabré 2003: 183−184) care motivează tratarea acestora drept elemente specifice terminologiei IT: din punct de vedere cognitiv, ocupă un loc bine stabilit în cadrul ierarhiei coneptuale a domeniului şi au sens stabil, din punct de vedere lingvistic, sunt unităţi lexicale, iar din punct de vedere comunicativ, apar în distribuţie complementară cu alte elemente ale discursului specializat şi sunt denotative.

În exemplele de mai sus, termenul este atestat în contexe care nu sunt caracterizate de componenta semantică [+CALCULATOR], ci de componente de tipul [+TELEFON MOBIL / SMARTPHONE] (7)-(12) / [+CAMERĂ FOTO] (13) / [+FRIGIDER / OBIECT ELECROCASNIC] (14). Toate aceste componente semantice mai noi sunt absente din definiţiile prezentate mai sus. Împreună cu componenta [+CALCULATOR], componentele [+TELEFON MOBIL / SMARTPHONE] / [CAMERĂ FOTO] pot fi reformulate şi condensate sub forma [+APARAT COMPUTERIZAT], acoperind astfel toate contextele în care se actualizează SISTEM DE OPERARE.

Un exemplu de definiţie nonrestrictivă, asemănătoare cu cea din DEXSE, este definiţia din DCSR (*produs de tip software care reprezintă o parte a unui sistem, echipament sau aparat computerizat şi care se ocupă de gestionarea şi coordonarea activităţilor acestuia)*, definiţie care nu limitează utilizarea termeului doar în contexte marcate de componenta [+CALCULATOR], aparat computerizat putând fi interpretat şi ca [+TELEFON MOBIL / SMARTPHONE] / [+CAMERĂ FOTO] / [+FRIGIDER / OBIECT ELECROCASNIC].

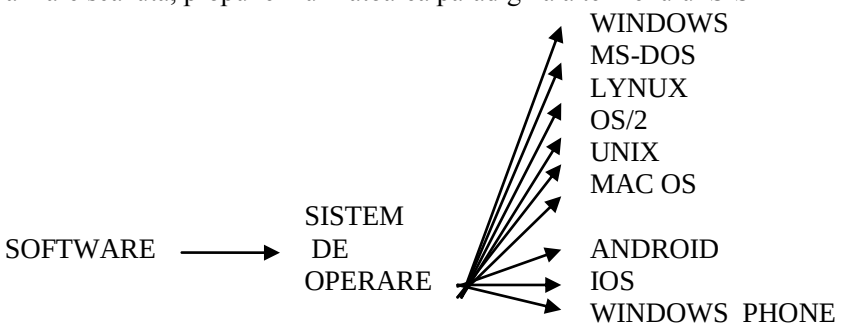
În (15)-(18) se poate observa tendinţa actuală de utilizare metonimică a termenului ANDROID pentru a desemna telefoanele mobile, tendinţă care se pare că este sesizată şi de vorbitori (v. 17). Este posibil ca ANDROID să urmeze un traseu semantic asemănător cu

BDD-V1159 © 2014 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)

XEROX sau ADIDAS care din nume proprii au ajuns să desemneze o copie a unei pagini, poze etc. sau obiecte de încălțăminte în sens larg.

O situație de deviere semantică se poate observa în (19) și (20), unde ANDROID apare în vecinătatea lui SOFTWARE (un hiperonim mai îndepărtat) și nu a lui SISTEM DE OPERARE. Efectul pe care un asemenea context îl are la nivel paradigmatic este plasarea pe aceeași treaptă ierarhică a lui SOFTWARE și SISTEM DE OPERARE. Aceste două exemple evidențiază procesul de neutralizare contextuală (Bidu-Vrănceanu, Forăscu 2005: 117) a diferenței specifice din definiția lui SISTEM DE OPERARE „program principal", care face ca termenii să fie sinonimi, în condițiile în care termenii se află într-o relație de tipul hiperonim (SOFTWARE) − hiponim (SISTEM DE OPERARE).

Corelând infomațiile din dicționarele specializate ale domeniului cu cele din textele cu specializare scăzută, propunem următoarea paradigmă a termenului SISTEM DE OPERARE:

4. SISTEM DE OPERARE dispune de un număr mai mare de elemene subordonate decât cele indicate în definițiile specializate, hiponime cu circulație reală, frecvente în româna actuală.

Definițiile din dicționarele accesibile publicului larg ar trebui modificate în edițiile următoare, astfel încât informațiile să fie în concordanță cu realitatea din domeniul IT. Trebuie avut în vedere faptul că dicționarele generale au un rol important în procesul de învățare lexicală, iar în acest moment majoritatea dicționarelor accesibile și cunoscute publicului larg dispun de o definiție care, cel puțin în cazul lui SISTEM DE OPERARE, nu furnizează datele necesare identificării complete a sensului din domeniul IT. Aceasta se poate realiza prin înlocuirea componentei [+CALCULATOR] cu [+APARAT COMPUTERIZAT], după modelul din DCSR.

SURSE

Coteanu, Ion, Luiza Seche, Mircea Seche, 2012, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. a II-a, rev., București, Univers Enciclopedic Gold.

Dănilă, Elena, Andrei Dănilă, 2011, *Dicționar ilustrat de cuvinte și sensuri recente în limba română*, București, Litera Internațional.

Dima, Eugenia (coord.), 2007, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Chișinău, Arc Gunivas.

Dinu, Cristian, 2006, *Dicționar IT*, București, Cartea de buzunar.

Drăgan, Gleb (coord.), 2000, *Dicționar explicativ pentru științele exacte, ELTH4*, București, Editura Agir.

Marcu, Florin, 2000, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum I. O.

Popa, Marcel (coord.), 1993-2009, *Dicționar enciclopedic*, Ed. a III-a, București, Editura Enciclopedică.

www.business24.ro/google/produse/nexus-5-un-android-la-fel-de-puternic-ca-iphone-5s-1535850

BDD-V1159 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)

www.capital.ro/camera-foto-galaxy-cu-sistem-de-operare-android-disponibila-la-noi-174690.html
www.capital.ro/nokia-a-prezentat-primul-telefon-cu-windows-phone-155331.html
www.forum.mobilissimo.ro/index.php?/topic/817-ne-cumparam-android-pentru-ca/page-2
www.gadgetrends.ro/2013/10/24/facebook-youtube-mail-chat-browsing-cat-de-safecrezi-ca-este-softul-tau-android-impotriva-unui-malware/
www.gandul.info/it-c/ios-7-cum-arata-noul-sistem-de-operare-pentru-iphone-gandul-a-transmis-live-text-de-la-conferinta-dezvoltatorilor-apple-video-10952415
www.gandul.info/magazin/elementul-copiat-de-apple-din-garile-elvetiene-si-introdus-in-sistemul-de-operare-ios-6-10107512
www.libertatea.ro/detalii/articol/iphone-5s-noutati-471066.html
www.libertatea.ro/detalii/articol/skype-mesage-video-inregistrari-serviciu-aplicatie-452184.html
www.zf.ro/business-hi-tech/instagram-va-fi-disponibil-oficial-pentru-windows-phone-11548884
www.zf.ro/business-hi-tech/operatorul-care-a-pus-capat-marii-pacaleli-a-subventiilor-la-achizitia-de-telefoane-mobile-si-a-renuntat-sa-mai-oblige-clientii-sa-incheie-contracte-pe-un-an-sau-doi-11811270
www.ziardecluj.ro/%E2%80%9Cfir-rosu%E2%80%9D-android-intre-salvamontisti-si-accidentati
www.ziare.com/articole/frigider+samsung+android
www.ziare.com/google/stiri-google/google-arata-in-premiera-ce-stie-sa-faca-android-2-0-video-934207
www.ziare.com/google/stiri-google/producatorii-de-pc-uri-ar-putea-schimba-windows-cu-android-704026

BIBLIOGRAFIE

Adelstein, Andreina, Maria Teresa Cabré, 2002, „The specificity of units with specialized meaning: polysemy as explanatory factor", *DELTA* [online], 18, p. 1−25.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2010, *Terminologie şi terminologii*, Bucureşti, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), 2012, *Terminologie şi terminologii II*, Bucureşti, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu, Angela, 2007, *Lexicul specializat în mişcare. De la dicționare la texte*, București, Editura Universității din București.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Narcisa Forăscu, 2005, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas Educațional.

Cabré, Maria Teresa, 2003, „Theories of terminology. Their description, prescription and explanation", *Terminology*, 9, 2, p. 163−199.

Sager, Juan C., 1990, *A Practical Course in Terminology Processing*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins Publishing Company.

THE IMPORTANCE OF THE CORPUS IN THE RECONSTRUCTION OF THE PARADIGM OF *SISTEM DE OPERARE* [= OPERATING SYSTEM]

(*Abstract*)

The use of computers, smartphones and tablets by a large number of laypeople leads to the assimilation of some strictly specialized terms in every day communication. Some of the terms are registered by specialized dictionaries and some are not, although they are frequently used in mass media and other texts such as blogs. The aim of the paper is to identify the terms that belong to the paradigm of the term SISTEM DE OPERARE [= Operating System], and show that unspecialized text are useful in identifying new terms that at some point should be included in terminological dictionaries.

BDD-V1159 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-21 05:09:43 UTC)